

Nr 68.

Av herr **Ström, Fredrik**, om tillsättande av en kommission att utreda och förbereda lösningen av efterkrigsproblemen.

Det nu pågående kriget och de väldiga därmed förenade krigsbördorna ha till fullo visat, vilka resurser och möjligheter ett nutida samhälle äger för att producera varor, fabrikat, tekniska och andra förnödenheter samt vilka krafter av mänsklig energi, vilja och tro som kunna mobiliseras, när det verkligen gäller allvar. Det vore en bankruttförklaring, om man skulle påstå att människorna kunna mobilisera dessa andliga och materiella krafter blott då dessa resurser uppväckas till militärt försvar och till förstörelse, men ej till bestående, uppbyggande gärningar av religiös, kulturell, social, materiell och teknisk, fredligt skapande art. Även om vårt land skulle tack vare sina militära rustningar och sin fasta frihetsvilja bevaras från själva kriget, har krigets ansikte visat, att människan och medborgaren även i ett neutralt land har rätt att bli bevarad från fruktan för krig, nöd, arbetslöshet, förnedring under ålderdomen och från andra olyckor som utmärkt det hittillsvarande samhället.

Även om kriget ej är slut, ja även om vi ha den svåraste passagen och de största farorna kvar för vårt land, så kastar fredens sol dock sin första gryning över en sargad och förtvivlad värld och över de lidande massorna, de stridande individerna. De sträcka alla sina händer mot framtiden och begära någon kompensation för allt sitt gränslösa lidande och all sin förtvivlan. Även i vårt land, om ock skonat hittills, har vandan varit stor och nöden svår. Även i vårt land ropa människorna: Giv oss trygghet mot ett nytt krig med all dess ängslan, blod och tårar, giv oss också trygghet mot nöden, den andliga och lekamliga, mot arbetslöshetens förbannelse, mot fattigdomen och förnedringen under ålderdomen, mot ängslan att våra barn skola bli fördärvade! Vad Sveriges folk nu begär är en fredens och arbetets magna charta.

Freden får icke längre byggas på illusioner eller vägran att se realiteterna i ansiktet eller på feighet eller försök att draga sig undan i en vrå och göra sig osynlig. Freden måste byggas på realiteter, andliga och materiella realiteter, ej minst de andliga realiteterna. Dit höra religion, sanning, samvete, lag, heder, avtals hållande, en renässans för alla dessa länge förgätna värden. På dessa hörnpelare som grundvalar för ungdomens och folkens fostran, på statsledarnas, diplomaternas, teknikernas, köpmännens, militärernas fostran måste den nya världen byggas. Utan denna grundval blir även den kommande freden ett korthus, som faller samman vid första nya storm.

I fredens och arbetets magna charta måste därför ungdomens, folkets och

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 3 saml. Nr 68—72.

dess ledares andliga fostran vara ett första led. En fred är för framtiden otänkbar utan ett nationernas förbund, byggt på frihetens och rättens principer och omfattande alla länder. Detta förbund måste äga en effektiv militär försvarsmakt. Men vi ha sett hur illusionerna en gång bedragit oss och fört till en pacifism, som bidrog till att framkalla det nya stora kriget över flera folk och särskilt bedrog de små staterna. Även i ett nytt nationernas förbund bli de små staterna, om de ej sluta sig samman i starka grupper, lätt ett byte för stormakternas erövringsbegär och livsrumssträvanden. För Nordens folk, som prövat svaghetens och isoleringens följder, måste det hädanefter stå klart, att de inom ett nytt nationernas förbund måste sammansluta sina krafter och resurser genom en union eller ett försvarsförbund. Detta är den andra hörnspelaren i en fredens magna charta.

Men lika viktig är en arbetets magna charta, som är fredens tredje hörnspelare. Det finns tre källor i vår tid till en evig, samhällets och människans fruktan: arbetslösheten, ålderdomens nöd och beroende, barnens hemlöshet.

Det får icke mer hända att arbetslöshet får härja vårt land och folk. Kapitalismens kriser måste kuvas genom samhälleliga åtgärder, som dock icke få lamslå det enskilda initiativet. Arbetsglädjen måste återställas genom ingripande sociala och andra arbetsglädjen befordrande reformer. Dessa åtgärder måste vara knutna till arbetsplatsen och företaget och knyta även de arbetandes familjer närmare detta. Initiativet till åtgärder avseende skapande av arbetsglädje bör ligga hos både företagsledningen och arbetarstammen. Familjesamkväm inom företagen böra ordnas. Företagen böra lagligen ordna semesterbyar. Sång, musik, idrott, teater, film, föredrag, utflykter, resor, lekar, belöningar böra ingå i produktionslivet, men såsom självverksamhet av aktiv, icke passiv art och av hög standard. Kuratorer som ägna sig åt sådana bekymmer, som trycka ned den arbetande men som lätt kunna fördrivas genom en vänlig tjänst och en god företagsanda, böra icke saknas vid företagen och arbetsplatserna. Rätten till arbete med gängse lön och rätten till arbetsglädje måste vara en grundval för människans liv. Detta gäller även jordbruk, skogsbruk och dylikt. Jordbrukets verkliga livsfrågor ha länge försummats och icke ens alltid beaktats av jordbrukarna själva. Arbetskraften inom jordbruket har länge underbetalts, tekniska hjälpmedel ha icke tagits tillräckligt i bruk, arbetstiden har varit för lång, yrkesundervisningen har ej varit tillräcklig, husmoderssemester har saknats, samlingslokaler ha icke funnits i bygderna, de ideella folkrörelserna ha fått för ringa stöd av stat, kommuner och enskilda. På grund härav har en massutvandring från landet till städerna ägt rum, som hotar modernäringen och folkförsörjningen, som skapar svåra problem även för städerna, som uppammar en klasskampsstämning bland bönderna mot arbetare och borgerskap, som hotar med utsikten till nya bondeuppror och bondekrig. I stället för samverkan mellan jordbruk och industri hotar desorganisation. Samhällshat spirar kanske snart hos jordens brukare, som äro samhällets outhärligaste folkskikt. Dylika motsättningar ha i flera andra länder lett till inbördes

krig, kriser och kaos, till demokratins fall och arbetarrörelsens undergång. Det är nödvändigt att ersätta jordens verkliga brukare efter deras yrkes vikt och värde, att åstadkomma trygghet även för bonden, hans familj och arbetare samt återskänka även honom arbetsglädjen. En arbetets magna charta måste omfatta även jordens arbetare.

Det finns en kategori av samhällsmedlemmar, som är mer försummad än alla andra. Det är de halvinvalida och de ur arbetsprocessen på grund av tilltagande ålders bristande rörlighet — de äro mycket ofta i sina bästa år och alldeles icke ålderstigna — utstötta. Dessa utgöra en mycket stor del av befolkningen. De äro en börda för samhället och de äro avstängda från samhällsproduktionen, vilken dock behöver allas armar och hjärnor, om alla behov skola kunna tillgodoses. Här föreligger en social och ekonomisk contradictio in adjecto. Denna fråga måste lösas. De halvinvalida och ej fullt rörliga måste befrias från sin olyckliga ställning, där de bli offer för fattigdom, kverulans, samhällshat och komplex av olika slag. De måste äga rätt till omskolning för nytt yrke, hjälp till självhjälp. Även för dem måste finnas en arbetets magna charta, en rätt till arbete och lycka.

Ännu en kategori av försummade finnes. Den är icke stor, men den är livsviktig för samhället, landet och dess framtid. Det är våra forskare på medicinens, biologiens, teknikens, humanismens, agrikulturens, rättens, sociologiens och pedagogikens områden. Det är märkligt, hur ringa förståelse stat och kommun haft för dessa högviktiga områden. Hade icke det enskilda mecenatskapets insatser funnits, hade vi levt i rena förmörkelsen. Det har varit en snålhetens, prutandets, oförståndets och suffisansens attityd, som är svårbegriplig i en kulturstat som Sverige. Det är sannerligen på tiden, att våra forskare även erkännas som samhällsviktiga arbetare och få sin plats i en arbetets magna charta.

Vi stå vid en skiljeväg. Fortsätta vi efter kriget samma väg som före kriget, torde det icke dröja en generation förrän mänskligheten är hemfallen åt ett tredje världskrig eller åt inre konflikter, ja inbördeskrig. Vilja vi rädda oss och våra barn undan detta, så är dels en ny livsåskådning nödvändig, dels skapandet av säkra fredsgarantier och uppbyggandet av ett nytt samhälle, vilande på frihet, trygghet och respekt för människovärdet och arbetets ära. I detta ingår kravet på en utvidgning av § 16 regeringsformen, varigenom arbetets adel och ära, alltså rätten till arbete och arbetets frukter, principiellt tillförsäkras varje medborgare.

I anslutning till vad sålunda framhållits hemställes,

att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t begära tillsättandet av en kommission att utreda och förbereda lösningen av efterkrigsproblemen och att senast inom tre år efter fredens återställande framlägga sina förslag.

Stockholm den 21 januari 1943.

Fredrik Ström.